

L'Escola d'Arquitectura i la Caputxinada

■ D'aquí pocs dies Edicions 62 posarà a la venda "Dit i fet", segona part de les memòries d'Oriol Bohigas iniciades amb "Combat d'incerteses". Aquest segon volum abasta des dels inicis dels anys 50 fins a la fi del franquisme. L'autor evoca la seva activitat professional i actes com la Caputxinada (fragment que reproduïm aquí) o escenes de la Gauche Divine

La presidència de l'assemblea de la Caputxinada, on es poden veure intel·lectuals com Espriu, Rubió, Oliver i Sacristán

ORIOLE BOHIGAS

Pescara, dilluns, 12-III-90

L'espectacle era corprendor en aquell moment. Més de cinc-cents persones omplien el saló mentre es constituïa la presidència, formada pels delegats de les Facultats i les Escoles i pels invitats de gran prestigi: Jordi Rubió, Salvador Espriu, Joan Oliver, Manuel Sacristán i Agustín García Calvo. Entre els assistents vaig reconèixer de seguida els professors universitaris amb què m'havia d'integrar i, a més, els intel·lectuals i artistes invitats, externs a la Universitat. Després he comprovat que, en total, érem 37. De professors de l'Escola d'Arquitectura només hi havia Lluís Carreño, Lluís Domènech i jo. Hi havien d'acudir també Manuel Ribas i Piera i Federico Correa, però el primer arribà testimonialment, quan la policia ja havia tancat portes, i el segon quan la notícia ja s'havia escampat per la ciutat. Ell mateix, un punt sorneguer, explica les causes del seu retard: estava jugant al golf al club del Prat i la convocatòria de l'acte revolucionari no va ultrapassar degudament els filtres aristocràtics del club. Correa, més d'una vegada, ha estat una bona representació de les contradiccions, diguem-ne socials, d'alguns esdeveniments de l'antifranquisme. Un és aquest de la Caputxinada. Però el més graciós és el que sovint explica Inazio Gardella perquè en fou un espectador directe.

Un dia, a Barcelona, Correa acompanyava Gardella amb el cotxe i el xofer de la seva mare. A mig trajecte Correa féu desviar una mica l'itinerari per passar per davant de la vella Universitat, on s'havia d'integrar a una manifestació d'estudiants. Gardella li féu un comentari que ha quedat com una frase lapidària: "Guarda, guarda! Fare la rivoluzione con l'autista!" No sé si col·locar també en aquesta llista de contradiccions el Mercedes d'Antoni Tàpies, el cotxe amb què arribà al convent dels Caputxins i que, aparcat prop de la porta, era prou vistós perquè, segons diuen, fos un dels elements que ajudaren la policia a localitzar el lloc de l'Assemblea.

D'estudiants d'arquitectura n'hi havia molts. Recordo, sobretot, Jaume Benach, Gabi Mora, Rafael Cáceres, Alfredo Fernández de la Reguera, Ignasi de Solà-Morales, Jordi Garcés, Lluís Millet, Antoni Nacenta, Ricardo Pèrdigo, Ricard Pie, Xavier Pouplana, Pep Quetglas, Fernando Ramos, Víctor Rahola, Joan Tarrús, Salvador Tarragó, Iñaki Galarraga, Esperança Adrada, però n'hi havia uns quants més, tots ells sota l'organització asenyada del delegat, Evarist Manzano.

Entre el grup d'artistes i intel·lectuals hi havia també dos arquitectes: Antoni de Moragas i Josep Martorell. La presència de Moragas era especialment significativa perquè aleshores era degà del Col·legi d'Arquitectes i assumia, per tant, una representació col·lectiva. Mentre durà la tancada –i després, encara, amb evidents conseqüències en l'organització professional– se succeïren una sèrie d'esdeveniments contestataris al voltant de l'edifici

del Col·legi a la Plaça Nova. El dia 10, la policia va interrompre una conferència d'Alexandre Cirici amb motiu d'una exposició de l'obra de Puig i Cadafalch davant l'actitud agressiva d'una gran quantitat d'estudiants que hi acudiren en homenatge al degà. També hi hagué, però, protestes violentes, amb disfressa gremialista contra l'actitud de Moragas, al capdavant de les quals sempre hi banderejava Joan Bassegoda. I, alhora, la permanent adhesió d'estudiants i d'arquitectes joves, dissimulant llur presència, fent i desfent manifestacions, enfront de les garrotades policials.

En general durant tres dies tota la ciutat –i per ressonància, tot el país– estigué pendent del que passava als Caputxins: manifestacions, declaracions col·lectives, intervenció de les autoritats eclesiàstiques, preses de posició dels partits clandestins, interrupció de la vida universitària, ressonàncies quantioses a la premsa estrangera. Perquè allò que havia de ser només una Assemblea Constituent es convertí en una tancada contestatària, a partir del moment en què els estudiants que començaven a sortir perquè l'acte s'havia acabat foren escorcollats per la policia i llur documentació fou retinguda. Aleshores començà pròpiament la tancada: els reunits decidiren no sortir sense garanties i la catèrvola acumulada de "grisos" –com deïem als policies– no podia entrar perquè els convenis amb el Vaticà semblava que els ho prohibien si no hi havia un permís de les autoritats eclesiàstiques. I els caputxins –amb santa vocació de justícia popular– feren mans i mànegues perquè no es donés aquest permís, malgrat les defallències dels eclesiàstics conservadors. Foren tres dies inoblidables de fraternitat i d'entusiasme malgrat la inquietant incertesa respecte a l'evolució de les reaccions dels "grisos". El que es reclamava era un retorn a aquella civilització de la qual el franquisme havia renegat

La manera com s'organitzà una mínima confortabilitat de l'estada fou exemplar. Els invitats de més edat o més respectables, els que tenien algun símptoma de malestar físic, foren acompanyats en les cel·les dels freres. Espriu, que estava mig malalt, anà a parar a la cel·la d'un frare poeta, i Tàpies, a la d'un pintor. Aquest pintor era el novici Antoni Llena i no sé si la seva fulgurant carrera artística –després de penjar els hàbits– no té alguna relació amb el xoc emocional de compartir dues nits amb el mestre. Jo no sé ben bé on vaig anar a

parar però recordo una habitació on ens amuntegàvem uns quants, més que dormint, escoltant les llargues reflexions polítiques de Sacristán fins a altes hores de la nit. Se m'hi fan presents Albert Ràfols Casamada, José Agustín Goytisolo, Lluís Domènech, Josep Martorell, Xavier Folch, Joaquim Molas, Jordi Solé Tura, Enric Lluch. La gran massa d'assistents, però, improvisaren, amb una eficàcia que semblava apresa de la bona tradició dels minyons de muntanya, una mena de campament a la sala on s'havia celebrat l'Assemblea i al cor de l'església. Tot era polit i endreçat, dins de la penúria general. El pare Basili de Rubí en una entrevista a "Serra d'Or" n'explica detalls graciosos: "Les noies dormien al cor i recordo que van agafar totes les mantes que van poder i, cosint-les, en van fer una de molt gran. Un cop se l'havien tirada al damunt, allò semblava ben bé una plata de canelons". Molt

després d'aquell esdeveniment n'he vist algunes fotografies, les que se salvaren de l'escorcoll dels policies. Avui resulta sorprenent veure que tot hom –inclosos, és clar, els estudiants– conservava una indumentària convencional segons la vella educació més estricta: americana, camisa blanca i corbata. No sé si era un gest intencionat de bona educació institucionalitzadora o, simplement, si aquella era la indumentària habitual, abans de les transformacions gestuals del 68. Avui, a la Universitat, les corbates hi són només amb comptagotes.

L'entrada d'aliments –prohibida radicalment per la policia– era cada vegada una aventura pintoresca. Alguns freres sortien del convent i hi entraven amb la caputxa plena de tot el que bonament hi cabia i amb les faldilles inflades de paquets i missives. Sovint, la missa conventual del matí servia perquè es mig introduïssin els amics i els parents que transmetien comunicats i mots d'ordre i coordinació amb l'exterior i, a vegades, algun paquet minso d'aliments d'urgència. O coses encara més urgents i no precisament alimentàries: el centenar de noies reclous reclamaven paquets de compreses higièniques perquè, segons sembla, l'excitació i els ensurts acceleren determinats processos biològics.

Algú –no sé amb quines arts i manyes– aconseguí entrar per pocs moments. Martí de Riquer, per exemple, vingué a saludar i a oferir-se a Jordi Rubió, aleshores president de l'Institut d'Estudis Catalans. La intromissió que recordo més bé és la de Salvador Casanovas. Amb el seu habitual entusiasme ens animà a la resistència tot fent unes arengues apassionades i tenses, prometent-

nos que tothom es mobilitzava per ajudar-nos, que aviat arribarien helicòpters per llançar-nos aliments, que tota la ciutat estava disposada per a la lluita definitiva. Tot era, evidentment, una mica exagerat, però tot tenia un punt de veritat. Després vàrem saber que, efectivament, la Creu Roja hi hauria intervingut si des de Madrid no li ho haguessin prohibit.

Una altra línia exemplar fou l'organització d'actes col·lectius per anar passant l'estona amb una certa dignitat. Algú trobà unes guitarres i una bateria i improvisà un grup musical que s'autodenominava "Los Constituyentes". Una noia féu un concert de piano. Els poetes recitaven. I molts professors feien conferències molt acurades, com a testimonis de les exigències del contingut universitari que el mateix Sindicat Democràtic reclamava. La més important de totes fou la de Jordi Rubió, el qual s'adreçava per primera vegada als estudiants des que fou foragit de la Universitat l'any 39. Parlant de com veia que es desenvolupaven les cançons corejades per tots els assembleïstes, s'allargassà parlant dels joglars i els trobadors medievals en un to de gran historiador i, sobretot, de gran pedagog universitari. Fou un èxit aclaparador, emocionant, el retrobament d'una línia cultural que la Guerra Civil havia malmès.

A més dels actes organitzats s'improvisaven petites aventures momentànies, gairebé sempre conseqüència de les notícies que ens anaven arribant o dels esdeveniments cada vegada més difícils del setge. Carlos Barral i José Agustín Goytisolo, amb un bon grup d'estudiants, eren potser els més actius. Els recordo enfilats a les terrasses i a les teulades insultant els policies, animant les manifestacions que s'apropaven o recollint amb entusiasme els paquets d'entrepreneus que ens llançaven els estudiants del Liceu Francès, l'edifici més pròxim al Convent.

El divendres dia 11 em tocava a mi intervenir en una taula rodona, amb Antoni de Moragas, Antoni Tàpies, Albert Ràfols Casamada i Lluís Domènech. Quan a quarts de dotze tot just havia començat el meu discurs –naturalment, sobre la unitat metodològica del disseny que havia d'incloure la temàtica de l'urbanisme i l'arquitectura– es produí l'hecatombe. Els policies, sota les ordres del comissari Vicente Juan Creix, trencant portes, fent crits i amenaçant amb porres, insultant a tort i a dret, sense exhibir cap autorització ni civil ni eclesiàstica, trencaren el setge amb la brutalitat que els caracteritzava i sense deixar-nos ni la més petita escletxa de diàleg.

Els estudiants foren obligats a lliurar llur documentació a la policia i els professors i els intel·lectuals invitats foren conduïts amb camionetes als calabossos de la Prefectura de Policia de la Via Laietana. Només se n'escaparen Maria Aurèlia Capmany, Ricard Salvat i Agustín García Calvo, que, per sort, estaven en aquell moment en un racó del convent prou allunyat perquè no fos envaït per la policia. Algú m'ha dit, no sé si facciosament, que la Maria Aurèlia –la persona més simpàtica, més animada i més entusiasta de la tancada– aconseguí d'encabir-se en un confessionari. ●